

Uczniowie w gimnazjum rozpoczynając naukę języka niemieckiego jako drugiego języka obcego mają niekiedy problemy z jego przyswojeniem. Niniejszy artykuł ma wskazać trudności, z jakimi spotykają się uczniowie w nauce tego języka.

ANALIZA TYPOWYCH BŁĘDÓW LEKSYKALNYCH POPEŁNIANYCH PRZEZ UCZNIÓW UCZĄCYCH SIĘ JĘZYKA NIEMIECKIEGO

Typowe błędy leksykalne w grupie rzeczowników

Analizując błędne odpowiedzi w testach, sprawdzianach, diagnozach i odpowiedziach ustnych, dla określenia poszczególnych rzeczowników, można stwierdzić występowanie różnego rodzaju błędów, które można przypisać pewnym grupom wyrazowym.

I tak, występuje brak lub wiele błędnych wypowiedzi w grupie rzeczowników, które nazywają się podobnie w języku ojczystym. Można więc wnioskować, że przywiązuje się niewielką wagę do tych rzeczowników ze względu na mały stopień trudności, co prowadzi w rezultacie do tego, że uczniowie w ogóle nie znają tych rzeczowników albo nazywają je tak, jak w języku polskim. Mamy tu więc do czynienia ze zjawiskiem interferencji interlingwalnej tj. wielojęzycznej. Uczący się używają np. zamiast wyrazu:

der Paß (paszport) – wyraz der Pasport
die Grenze (granica) – die Granze
die Adresse (adres) – der Adres
die Nase (nos)– die Nose

Błędy te są wynikiem wpływu języka ojczystego i pierwszego języka obcego na naukę drugiego.

Innym rodzajem błędów popełnianych przez uczniów i powodującym większe zakłócenia komunikacyjne jest mylenie właściwego rzeczownika z wyrazami o podobnym brzmieniu w tym samym systemie językowym (interferencja intralingwalna). Uczniowie piszą zamiast :

die Jugend (młodzież)– die Jungen (chłopcy)
der Junge(chłopiec) – jung (młody)
der Kühlschrank (lodówka) – der Küchenschrank (szafka kuchenna)
die Straßenbahn (tramwaj) – die Straßenbande (wyraz nieistniejący)
das Gespräch (rozmowa)– die Sprache, sprechen (język, mówić)

W wielu przypadkach obserwuje się mylenie ze sobą jednostek leksykalnych, które można zaliczyć do tego samego kręgu tematycznego.

Dowodem na to są następujące przykłady:

Zamiast rzeczownika das Bett (łóżko) uczniowie używają wyrazu die Couch (kanapa), zamiast: der Tisch (stół) – der Stuhl(krzesło) (w tym przypadku wystąpiło także zjawisko interferencji z języka polskiego)
zamiast:

die Tasse(filizanka) – das Glas(szklanka, kieliszek, słoik, szkło)
das Kleid (sukienka) – der Rock (spódnica)
die Uhr (godzina, zegarek)– die Zeit (czas)

Nie można pominąć również błędów popełnianych przez uczniów w zakresie form i użycia rzeczownika z właściwym rodzajnikiem. Wiele przykładów zastosowania rzeczownika w niewłaściwym rodzaju można interpretować jako błędy spowodowane interferencją języka polskiego, np. w wyrazach das Mädchen - dziewczyna, das Abendbrot, die Gabel, das Messer oraz faktem, że język nasz nie posiada rodzajnika.

Uczniowie często odwołują się do języka polskiego, przypisując rzeczownikom niemieckim ich polskie odpowiedniki lub nie przywiązują większej wagi do ich zapamiętania.

Błędy w użyciu właściwych rodzajników przy rzeczownikach określających artykuły spożywcze, wynikają prawdopodobnie z faktu, że używa się ich często w mowie bez rodzajnika, dlatego też uczący się przywiązują zbyt mało wagi do ich przyswojenia.

Grupa tych błędów powiększa się, kiedy rzeczowniki z rodzajnikiem występują w konkretnym kontekście i wymaga się użycia właściwego przypadku, zwłaszcza po przyimkach.

Typowe błędy leksykalne w grupie czasowników

Omawiając błędy dotyczące czasowników, można wyróżnić pewne typowe zjawiska.

Często spotykanym rodzajem błędu jest mylenie czasowników wyrażających ruch z czasownikami wyrażającymi spoczynek, np.:
zamiast stellen (stawiać) użyty jest czasownik stehen (stać).

Druga grupa błędów ma swoje źródło w różnicach istniejących między językiem polskim a niemieckim.

Chodzi o poprawne użycie czasowników zwrotnych i odpowiedniej formy zaimka zwrotnego. Należy tutaj wymienić takie czasowniki jak:

sich unterhalten (rozmawiać), sich beeilen (spieszyć się), sich waschen(myć się), sich setzen (siadać).

Świadomość, że często polskie czasowniki zwrotne są niezwrotne w języku niemieckim i odwrotnie, prowadzi ucznia do dezorientacji, dlatego też partie materiału dotyczące tych kwestii należałoby z uczniami bardzo starannie omówić, dobierając przy tym taki zestaw ćwiczeń, który wyeksponowałby podobieństwa i różnice w użyciu tych czasowników.

Ważne jest, aby ćwiczyć je w kontekście umożliwiającym stosowanie form zaimka zwrotnego.

Błędy w użyciu czasowników zwrotnych i niezwrotnych spowodowane są interferencją interlingwalną, np.

Wir unterhielten – lange. Rozmawialiśmy długo.

Setzen Sie - Niech pan usiądzie.

Sie lernt sich fleißig. Ona uczy się pilnie.

Niektóre, dość często występujące błędy, można przypisać działaniu interferencji intralingwalnej.

Występuje dość znaczna liczba błędów, które polegają na myleniu ze sobą znaczeń czasowników o podobnym lub tylko w niewielkim stopniu zróżnicowanym brzmieniu. Świadczą o tym następujące przykłady: erklären (wyjaśniać) mylony jest z erzählen (opowiadać) czy też erkälten (przeziębć się) zahlen (płacić) – zählen (liczyć), fehlen (brakować)– fallen (upadać), schließen (zamykać) – schießen (strzelać), lehren (uczyć kogoś) – lernen (uczyć się), stellen (stawiać) – stehen (stać), kochen (gotować)– z rzeczownikiem Kuchen (ciasto) lub Küche (kuchnia)

Tego typu pomyłki, polegające na przestawieniu lub zmianie niektórych liter prowadzą wyraźnie do zakłócenia komunikacji językowej.

Kolejnym przejawem działania interferencji intralingwalnej są błędy wynikające z nieprawidłowego użycia czasownika w danym kontekście zdaniowym, choć jest on jednostką leksykalną o podobnym znaczeniu, z czasownikiem wymaganym w danym zdaniu.

I tak, użycie niewłaściwych czasowników pojawiło się w następujących zdaniach:

Jetzt tragen fast alle Mädchen lange Haare. (Teraz prawie wszystkie dziewczęta noszą długie włosy) (uczniowie używali często holen, bringen (przynosić).

Abends gehen wir oft spazieren. (Wieczorami chodzimy na spacer) (w wielu przypadkach wystąpił czasownik kommen - przychodzić)

Wir antworten dem Lehrer. (My odpowiadamy nauczycielowi) (uczniowie używali erzählen – (opowiadać) lub fragen – (pytać)

Er hat 14 Jahre alt. (On ma 14 lat) – zamiast użyć czasownika sein - być

Typowe błędy leksykalne w grupie przymiotników

W grupie przymiotników błędne odpowiedzi, wynikające z użycia wyrazu o zbliżonym znaczeniu, stwierdza się w następujących kontekstach zdaniowych: Die Arbeit ist nicht schlecht. (Praca nie jest zła) (w wielu przypadkach böse – (zły – cecha charakteru)

Er ist 8 Jahre alt und schon so groß. (On ma 8 lat i jest duży) (uczniowie używają także viel – (dużo w znaczeniu ilościowym)

Często występującymi błędami są, podobnie jak przy czasownikach, pomyłki związane z użyciem wyrazu o podobnym brzmieniu, np. neu (nowy) – neun (dziewięć), sauber (czysty) – silber (srebrny) lub o przeciwnym znaczeniu, np.: leicht (lekki)– schwer (ciężki).

O ile w pierwszym przypadku użycie niewłaściwych przymiotników wynika

z braku przyswojenia przez ucznia różnic znaczeniowych w odpowiednim kontekście, tak w drugim przypadku błędy te powstają wskutek niedouczenia lub też działania interferencji wewnątrzjęzykowej języka niemieckiego.

W odniesieniu do niektórych przymiotników obserwuje się występowanie tzw. błędów unikania, które polegają na użyciu wyrazu o przeciwstawnym znaczeniu, ale z przeczeniem „nicht”, np. zamiast leicht uczniowie stosują nicht schwer, zamiast schlecht – nicht gut.

Typowe błędy w użyciu przyimków i zaimków

Wiele trudności przysparza uczniom prawidłowe użycie przyimków, mających w języku polskim to samo znaczenie np.: „von” i „seit” (od) w znaczeniu od, „zu” i „in” - (w znaczeniu do), „auf” i „an” (na), „an” i „bei” (przy) .

Tego rodzaju błędy wynikają z faktu, że uczniowie uczą się tylko jednego znaczenia niemieckiego przyimka lub też wskutek słabego utrwalenia, nie wiedzą i myślą się co do tego, w jakim kontekście używa się tego, a nie innego przyimka.

Wir warten an (zamiast auf) die Straßenbahn. (Czekamy na tramwaj)

Er stand in (zamiast an) der Kreuzung. (On stał na skrzyżowaniu)

Wir kamen nach (zamiast in) Paris an. (Przyjechaliśmy do Paryża)

Ich wohne auf (zamiast in) der Kopernikstraße. (Mieszkam na ul. Kopernika)

jeden Tag seit 8.00 Uhr (zamiast ab 8.00), (codziennie od 8 rano)

in diesem Tag (zamiast an diesem Tag), (tego dnia)

Stwierdza się także dużą liczbę błędów w zakresie zaimków osobowych i dzierżawczych.

Błędy te wskazują na dużą dezorientację, polegającą nie tylko na błędnym użyciu tych zaimków w zakresie formy, ale także na myleniu ze sobą zaimków osobowych z dzierżawczymi, np.:

zamiast sein (jego) uczniowie używają er (on),

zamiast Ihr (Pana, Pani, Państwa) – Sie (Pan, Pani, Państwo)

zamiast eure (wasz)– euch (was),

zamiast ihr (jej) – ihnen, się (ich, ona)

Błędy w użyciu zaimków zwrotnych uwarunkowane są różnicami między językiem polskim a niemieckim.

Użycie niewłaściwych form zaimka zwrotnego (zazwyczaj niezależnie od osoby występuje sich – (zaimek zwrotny się) można wytłumaczyć brakiem odmiennych form w języku polskim.

Zieh deinen Mantel an, um sich/dich nicht zu erkälten. (Założ płaszcz, żeby się nie przeziębć!)

Wasche sich/dir die Hände! (Umyj się/ sobie ręce)

W zakresie leksyki najczęstszym powodem błędów jest to, że uczniowie pisząc wypracowania korzystają ze słownika polsko – niemieckiego, tłumacząc zwroty dosłownie lub też biorąc pierwszy odpowiednik niemiecki danego wyrazu polskiego, np.:

Diesen Film haben sie im Kino gespielt. (Ten film grali...)

Uderzająca jest tendencja do stosowania kalek językowych, np.:

Kommt bitte weiter! (Proszę, wejdźcie dalej!)

Die Ferien haben sich zu Ende. (Wakacje mają się ku końcowi.)

Der Regen regnet schon nicht. (Deszcz już nie pada).

Szczególnej uwagi wymaga ostatni przykład z schon nicht (już nie) zamiast nicht mehr Interferencja języka polskiego jest w tym przypadku bardzo silna.

BIBLIOGRAFIA

1. Edge J., Mistakes and Correction, Longman 1989.
2. Grucza B., Jaruzelska H., Błędy gramatyczne i leksykalne, (w :) Grucza F. (red.) : Z problematyki błędów obcojęzycznych, Warszawa 1978.
3. Grucza F., Z problematyki błędów obcojęzycznych, Warszawa 1978.
4. Juhasz J., Probleme der Interferenz, Budapest 1970.
5. Komorowska H., Nauczanie gramatyki języka obcego a interferencja, Warszawa 1980.

Autor:

mgr Iwona Sochacka –
nauczyciel języka niemieckiego
w GM nr 1 im. Króla Bolesława Chrobrego
w Łęcznej

23.03.2011